

Dječji folklorni ansambl kao čuvatelj tradicije

Mandić, Goran

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:564166>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

GORAN MANDIĆ

**DJEČJI FOLKLORNI ANSAMBL KAO
ČUVATELJ TRADICIJE**

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

izv. prof. dr. sc. Jasna Šulentić Begić

Osijek, 2024.

Sažetak

Dječji folklorni ansambl kao čuvatelj tradicije

Svaki narod ima jedinstvenu tradiciju, kulturu, povijest i običaje kojima se razlikuju od ostalih naroda. U Hrvatskoj je folklor raznolik i bogat te sadržava puno specifičnih karakteristika koje su povezane s područjem iz kojeg dolaze. Kultura i njezina baština očituju se kroz glazbu, ples i razne oblike umjetnosti; pri čemu djeca igraju veliku ulogu u očuvanju te kulture. Kroz dječji folklor koji uključuje folklorne igre, pjesme i plesove, djeca usvajaju tradiciju te se upoznaju s određenim običajima. Dječji folklor također pripada kulturnoj baštini te pridonosi tomu da se tradicija, obredi i običaji očuvaju. Uključivanje djece u kulturno-umjetnička društva i folklorne ansamble ima velik značaj jer se tako prenosi kultura naroda na mlađe naraštaje.

Ključne riječi: folklor, dječji folklor, igre, pjesme, plesovi, kulturna baština

Abstract

Children's Folklore Ensemble as a Tradition Preserver

Every nation has its own unique traditions, culture, history, and customs that differ from others. In Croatia, folklore is diverse and rich, and it contains many specific characteristics depending on the region it comes from. Culture and its heritage are manifested through music, dance, and various forms of art, with children playing a significant role in preserving this culture. Through children's folklore, which includes folk games, songs, and dances, children learn tradition and get to meet certain customs. Children's folklore also belongs to the cultural heritage and helps to preserve traditions, rituals, and customs. Involving children in cultural societies and folk ensembles is of great importance because it is how the culture of a nation is passed on to younger generations.

Keywords: folklore, children's folklore, games, songs, dances, cultural heritage

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Goran Mandić potvrđujem da je moj završni rad pod naslovom Dječji folklorni ansambl kao čuvatelj tradicije te mentorstvom izv. prof. dr. sc. Jasne Šulentić Begić rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, 16.09.2024.

Potpis

Sadržaj

1. UVOD	1
2. KULTURNA BAŠTINA	2
2.1. FOLKLORNA BAŠTINA	3
2.1.1. Tradicijska glazbena baština	3
2.1.2. Dječja tradicijska glazbena baština.....	8
3. FOLKLORNI ANSAMBLI	10
3.1. ODJEĆA – NARODNE NOŠNJE	10
3.1.1. Dječja narodna nošnja.....	11
3.2. DJEČJI FOLKLORNI ANSAMBLI	12
3.2.1. Dječji folklorni ples	13
3.2.2. Dječje folklorno pjevanje.....	17
3.2.3. Sviranje u okviru dječjih folklornih ansambala	18
4. ZAKLJUČAK	20
5. LITERATURA	21

1. UVOD

U ovom će se radu prikazati značaj dječjeg folkloru kao čuvatelja tradicije. Baština sama je po sebi sve ono što se nasljeđuje od prijašnjih generacija te na djeci ostaje štovanje i očuvanje iste. Folklor i sama glazbena tradicijska baština u Hrvatskoj poprilično je raznolika i bogata. Ona se dijeli na više samostalnih regija koje se razlikuju po samoj folklornoj glazbi, običajima, instrumentima te plesovima.

Na djecu se *s koljena na koljeno* prenosilo tradicijsko stvaralaštvo. Stoga će se u radu prikazati dječje folklorno stvaralaštvo kojemu pripadaju vrste kao što su dječje pjesme, uspavanke, brojalice, igre s pjevanjem te folklorni plesovi koje imaju važan utjecaj na djecu iz više razloga. Navedene aktivnosti za djecu nisu važne samo zbog upoznavanja tradicije i čuvanja iste, nego imaju i veliku ulogu poticanja djece na svakodnevnu interakciju i socijalizaciju, utječu na njihov cjelokupni razvoj te na njihovo dokazivanje kroz brojne javne nastupe.

U okviru su rada obrađene teme kao što su kulturna i folklorna baština te je ukratko prikazana tradicijska glazbena baština Hrvatske, ali i dječja tradicijska glazbena baština. Obradeni su folklorni ansambli u kontekstu mjesta koja u današnje vrijeme služe za očuvanje tradicijskih pjesama, plesova, odjeće, tj. narodne nošnje. Prikazani su dječji folklorni ansambli, tj. vidovi istih kao što su dječji folklorni ples, dječje folklorno pjevanje te sviranje u okviru dječjih folklornih ansambala, u kontekstu čuvatelja tradicije.

2. KULTURNA BAŠTINA

Kulturna baština predstavlja zajedničko bogatstvo čovječanstva te je njezina zaštita neizmjerljivo važna. Pomoću nje prepoznaje se, definira i afirmira kulturni identitet jednog naroda. Raznolika je i dijeli se na *materijalnu* i *nematerijalnu*. Kulturnu baštinu također čine pokretna i nepokretna kulturna dobra koja mogu biti umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkoga i znanstvenog značenja.¹

Materijalna se baština dijeli na nepokretnu (gradovi ili dijelovi grada, npr. Dioklecijanova palača u Splitu), pokretnu (npr. skulpture i slike) te podvodnu (npr. brodovi ili arheološki ostatci). U *nematerijalnu* baštinu ubrajaju se jezici, obredi (Sinjska alka), izvedbene umjetnosti (čipkarstvo u Hrvatskoj), stari glazbeni modusi pjesme ili plesa (vokalno-instrumentalni napjev bećarac s područja Slavonije, Baranje i Srijema), obrtničke vještine (licitari u sjeverozapadnoj Hrvatskoj) te umijeće pripremanja tradicionalnih jela.²

Stipan (2012) navodi kako je kulturno nasljeđe ili baština jedan civilizacijski kontekst koji narod posebno definira, identificira i izgrađuje. Njegova prisutnost u različitim područjima određuje nas kao njegove čuvare svih njegovih pojava. Upućuje nas na različite humanističke, povijesne, religijske, općeljudske pretpostavke te nam pokazuje kako baštinu treba zaštititi.

¹ Ministarstvo kulture i medija. Kulturna baština. Preuzeto s: <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/349>, 13.08.2024.

² Proleksis enciklopedija. Kulturno dobro. Preuzeto s: <https://proleksis.lzmk.hr/143474/>, 13.09.2024.

2.1.FOLKLORNA BAŠTINA

Folklorna baština – u nastavku *folklor*, stvaralaštvo je nastalo u krugu određene kulturne zajednice. U širem smislu, folklor označava narodnu (pučku) kulturu, tj. u Hrvatskoj podrazumijeva tradicijsku umjetnost koja sadržava oblike *književnosti* kao što je usmena ili pučka književnost, *glazbe* u vidu folklorne (narodne) glazbe, *plesova* točnije folklornih (narodnih) plesova), *dramskog izraza* kao što je folklorno kazalište te *likovnog stvaralaštva* u vidu folklornih likovnih izraza.³

U današnje vrijeme možemo vidjeti obnavljanje i održavanje izvorne odnosno pučke umjetnosti zbog naročitih razloga. Čuvanje i održavanje tradicije kao izvorne narodne umjetnosti narodu izravno prikazuje i potvrđuje jedan dio vlastite povijesti. Bez čuvanja takve vrste umjetnosti, narod lako postaje nesvjestan svojih korijena, tradicije te povijesti sebe i svog naroda (Moslavac, 1993).

2.1.1. Tradicijska glazbena baština

„Folklorna je glazba umjetnost raznih, uglavnom manjih ljudskih skupina unutar kojih su se članovi međusobno poznavali i usmeno komunicirali bez posrednika. To znači da je folklorna glazba, glazba usmene tradicije koja se prenosi slušanjem i pamćenjem“ (Vitez i Muraj, 2001 prema Šulentić Begić, 2015, 137-138). Hrvatska se izdvaja bogatstvom različitih folklornih tradicija koje su rezultat njezine složene povijesti, društvenih interakcija te vjerskih, gospodarskih i drugih utjecaja (Ugrin, 2023).

Hrvatsku tradicijsku glazbu dijeli se na vokalnu, instrumentalnu i vokalno-instrumentalnu. Vokalna glazba u smislu folklorne odnosno tradicijske glazbe najbogatija je, najrasprostranjenija te najviše sačuvana u kontekstu tradicije naroda. Kad kažemo najbogatija, smatramo to u sadržajnom smislu jer se vezuje uz svakodnevni život ljudi te u nju ubrajamo svadbene pjesme, naricaljke, ljubavne pjesme, uspavanke, općenito sve napjeve vezane uz svakodnevnicu, ali također i napjeve vezane uz običaje poput raznih božićnih, pokladnih i sl. običaja. Instrumentalna folklorna

³ Hrvatska enciklopedija. Folklor. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/folklor>. 13.09.2024.

glazba potječe od instrumenata kućne izrade, od materijala koji su bili oduvijek dostupni, a najčešće su to drveni instrumenti poput trzalačkih i puhačkih instrumenata. Tradicijska se glazba izvodi solistički ili u sastavima i orkestrima. Primjer takvog sastava tamburaški je ili mješoviti sastav koji je sačinjen od tambura, violina i starih puhačkih instrumenata. Vokalno-instrumentalna glazba kroz folklor utemeljena je najčešće kao glazba plesnog karaktera te se javlja kao pratnja narodnih napjeva i plesova. Vezana je uz tekst koji se pjeva dok je samostalna u međuigrama (Moslavac, 1993).

Pregled tradicijskih glazbenih instrumenata koji se odnosi na kontinentalni dio Hrvatske prema *Moslavac* (1993) je sljedeći:

1. Idiofoni – daju zvuk sam od sebe – drvene kašike, zvonca i klepke
2. Kordofoni – žičani instrumenti – tambura samica, dangubica, violina, tambura
3. Aerofoni – zvuk nastaje titranjem zraka – frula, dvojnice, gajde, dude.

U kontinentalnom dijelu Hrvatske najzastupljenija skupina instrumenata svakako su tambure koje pripadaju tamburaškim orkestrima, sredinom 19. stoljeća nastao je prvi tamburaški orkestar te se od tada počelo razvijati novo glazbeno stvaralaštvo vezano za hrvatsku tradicijsku glazbu. Također, preteča tambure bila je tambura samica koju su na hrvatske prostore donijeli Osmanlije. Važno je spomenuti i prvi tamburaški orkestar koji je osnovao Osječanin Pajo Kolarić s kojim tamburaški sastavi preuzimaju vodstvo i postaju superiorni u tradicijskoj glazbi (Moslavac, 1993).

U hrvatskoj tradiciji, plesni repertoar iznimno je raznolik i bogat. Svaka folklorna regija ima svoje specifičnosti, što znači da se plesni koraci mogu značajno razlikovati od jednog sela do drugog. Plesovi su definirani njihovom strukturom, stilom i kontekstom izvođenja (Knežević, 2005 prema Bogdanić, 2019). Struktura narodnog plesa uključuje korake. Pokrete, prostor te plesni hvat i hvat ruku. Razni stilovi plesa mogu se usporediti s govornim narječjem, jer baš poput narječja, stil plesa ima karakteristike koje obuhvaćaju jedno određeno područje ili sredinu (Knežević, 2005 prema Ugrin, 2023)

Najpoznatiji narodni ples u Hrvatskoj je kolo. Postoji mnogo različitih vrsta kola, koje se razlikuju ovisno o prigodi, načinu izvođenja i regiji u kojoj se pleše (Mikulić i sur., 2007 prema

Šulentić Begić 2015). Među njima se nalaze slavonsko, bunjevačko, šokačko, posavsko, ličko, vrličko, vuzmeno, momačko, svadbeno, slamarsko, čučavo, šetano, krivo, ražanačko, gluvo, kolo poskočica i drugi oblici (Knežević, 1993 prema Šulentić Begić 2015).

Ivančan (1971 prema Ugrin, 2023) je istraživao različite plesove u pokušaju da identificira zajedničke elemente koji bi omogućili definiranje njihovog zajedničkog nazivnika. Tijekom istraživanja postajalo je sve jasnije da granice plesnih područja odgovaraju granicama etnografskih zona koje je Milovan Gavazzi definirao za Hrvatsku. Kao rezultat toga Ivančan (1971 prema Ugrin, 2023) navodi kako se Hrvatska obično dijeli na četiri plesne zone:

- Panonska
- Alpska
- Jadranska
- Dinarska.

Svaka od tih zona ima svoje specifične karakteristike u glazbi i plesu, što ih čini prepoznatljivima (Ugrin, 2023).

Područje istočno od Zagreba i sjeverno od rijeke Save pripada panonskoj plesnoj zoni (Slika 1.) (Ivančan, 1971 prema Ugrin, 2023). U ovoj zoni plesovi se najčešće izvode u manjem ili većem zbijenom, zatvorenom kolu, pri čemu su plesači čvrsto povezani križno, naprijed ili nazad. Karakterističan aspekt panonskih plesova kretanje je kola u smjeru kazaljke na satu. Specifičnost ovih plesova su drmanja, intenzivni vertikalni titraji koji se mogu izvoditi s različitim stupnjevima oštine. Plesovi se obično izvode uz pjesmu, ponekad u kombinaciji s glazbom. Pjesme koje su se izvodile unutar kola najčešće su bile improvizirane i tematski vezane za seoske dogodovštine. Uz plesove, u kolu su se često izvodile i poskočice. Što se tiče glazbene pratnje, panonsku plesnu zonu odlikuju trzajući instrumenti, dvojnice, gajde i dude (Srhoj i Miletić, 2000 prema Ugrin, 2023).

Slika 1. *Panonska zona* (Ugrin, 2023)

Jadranska plesna zona (Slika 2.) obuhvaća područje otoka i uskog obalnog pojasa, osim Zadra i njegovih otoka koji pripadaju dinarskoj plesnoj zoni te Istre i Kvarnera čiji plesovi imaju sličnosti s plesovima alpske zone (Ivančan, 1971 prema Ugrin, 2023). U ovoj zoni pretežno se izvode plesovi u paru, često organizirani u dvije nasuprotne linije – žene u jednoj liniji, a muškarci u drugoj. Plesači se mogu kretati prema drugima ili plesati na mjestu, dok se parovi kreću u suprotnom smjeru od kazaljke na satu. U nekim plesovima ističe se uloga jednog plesača. Stilske karakteristike plesova u ovoj zoni uključuju prebiranje nogama, brze vrtnje, elegantan hod s profinjenim trokoracima i naglašene udarce. Glazbena pratnja često uključuje mijeh, diple, mandolinski sastav, lijericu te velike i male sopile (Srhoj i Miletić, 2000 prema Ugrin, 2023).

Slika 2. *Jadranska zona* (Ugrin, 2023)

Alpska plesna zona (Slika 3.) obuhvaća regije poput Istre, dijela Gorskog Kotara, Prigorja, Hrvatskog Zagorja te djelomično Međimurja, Podravine, Posavine, Moslavine i Turopolja (Ivančan, 1971 prema Ugrin, 2023). U plesovima ove zone često se koristi formacija parova raspoređenih u krugu. Parovi se kreću u suprotnom smjeru od kazaljke na satu, dok neki parovi mogu plesati u smjeru kazaljke na satu (Srhoj i Miletić, 2000 prema Ugrin, 2023). „Tradicionalni glazbeni instrumenti koji prate ove plesove uključuju mijeh, sopile, svirale i gunjce“ (Srhoj i Miletić, 2000 prema Ugrin, 2023, 8).

Slika 3. *Alpska zona* (Ugrin, 2023)

Dinarska plesna zona (Slika 4.) obuhvaća područje Dalmatinske zagore, Like, okolinu Zadra i zadarske otoke (Ivančan, 1971 prema Ugrin, 2023). U ovoj zoni plesovi se izvode u zatvorenom ili otvorenom kolu, pri čemu kola mogu kretati i u smjeru kazaljke na satu i suprotno. Plesači se obično drže za spuštene ruke, a plesovi često uključuju visoke i dinamične skokove. U dinarskoj plesnoj zoni plesovi se često izvode bez glazbene pratnje, poznati kao nijema kola (Srhoj i Miletić, 2000 prema Ugrin, 2023).

Slika 4. *Dinarska zona* (Ugrin, 2023)

2.1.2. Dječja tradicijska glazbena baština

„Dječje tradicijsko stvaralaštvo obuhvaća sve važne elemente usmenog nasljeđa. S obzirom na to da je prenošeno s koljena na koljeno sačuvalo je mnoge stare običaje. Dječji folklor u Hrvatskoj još uvijek nedovoljno je istražen i nedostaje mu sustavna znanstvena obrada. Također, iznimno je oskudno zastupljen u postojećoj folklorističkoj literaturi“ (Knežević, 2010 prema Ugrin, 2023, 10). Knežević (2010 prema Ugrin, 2023) navodi kako je narod oduvijek djeci nastojao prenijeti život i običaje svojih predaka. Djeca su aktivni članovi zajednice i posebno je važno da se od rane dobi upoznaju s tradicijom i kulturnom baštinom koju su naslijedili od svojih predaka (Malek, 2018 prema Ugrin, 2023). Dio tih predaja i motiva potječe iz stvaralaštva odraslih namijenjenog djeci, kao što su uspavanke i pjesme, dok su druge kreacije rezultat dječje inspiracije i mašte, poput brojalica. Također, značajnu ulogu ima građa koju djeca nauče u školi i prilagode svom lokalnom govoru, melodiji i ritmu. Bez obzira na podrijetlo, sav ovaj materijal pripada dječjem stvaralaštvu jer su ga djeca prihvatila te sačuvala (Knežević, 2010 prema Ugrin, 2023). „Djeca su folklor odraslih sebi prilagođavala i po uzoru na odrasle najmlađi su pjevali i plesali te su tako stvarali jedinstveni dječji glazbeni folklor za koji postoje različite podjele“ (Šulentić Begić, 2015, 138). Dragić (2009 prema Šulentić Begić, 2015) dječji glazbeni folklor dijeli na *brojalice*, *tapšalice*, *rugalice*, *igre s pjevanjem i recitiranjem*, *igre s pjesmom i plesom*, *igre s pravilima i šetana kola*. Također, u glazbeni folklor djece pripadaju i *folklorni običaji* tijekom blagdana u

kojima sudjeluju djeca te nošnje i oprema specifična za određene kulture također čine dio dječjeg folklor (Ugrin, 2023). „U dječje folklorno stvaralaštvo ubrajaju se *uspavanke, brojalice, dječje pjesme, dječje igre s pjevanjem i folklorni plesovi*” (Ugrin, 2023, 11). Rajković (1978) isto navodi kako se gledajući djecu uočava cijeli repertoar *brojalica, rugalica, igara i drugih tekstova* koje nigdje nisu organizirane i ne uče se, nego ju djeca preuzimaju jedni od drugih. Razmjenjivanje tih sadržaja događa se gdje god se djeca druže: susjedstvo, vrtić, škola i sl. Također, djeca s *igramama* ne samo da se zabavljaju već stvaraju i nešto novo, kombiniraju razne igre, stvaraju i aktualiziraju sadržaje. Jakovljević (2009) ističe kako se igre analiziraju u okviru folklor, gdje se razmatraju kroz njihove karakteristike nastanka, prijenosa i manifestacije. Ako se analiziraju *brojalice*, može se uočiti kako u sebi sadrže razne ritmičke strukture svojstvene gotovo svoj djeci (Šulentić Begić, 2015). Njihov smisao nije samo brojenje, nego i biranje raznih uloga igrača te uvijek mogu služiti kao dječja igra (Knežević, 1993 prema Šulentić Begić, 2015). Folklorni običaji tijekom blagdana u kojima sudjeluju djeca te nošnje i oprema specifična za određene kulture također čine dio dječjeg folklor (Ugrin, 2023).

3. FOLKLORNI ANSAMBLI

Moslavac (1993) navodi kako je moguće da su naši prapovijesni preci glazbu koristili za sporazumijevanje čak i prije nego što su naučili govoriti i pisati. Tradicija te način seoskog života kulturno su bili poprilično bogati te iako su smanjeni u 20. stoljeću zbog Drugog svjetskog rata, ipak je ostao očuvan. Očuvanje narodnog blaga i u materijalnom i duhovnom obliku provodi se na mnogim razinama i u mnogim sredinama te zasluge za to moramo svakako pripisati kulturno-umjetničkim društvima i folklornim ansamblima. Takvi ansambli postaju sredina za okupljanje kako djece tako i mladih te ljudi zrelije dobi kojima je zajednički cilj očuvanje tradicije i folklor. Oni svojim znanjem pokušavaju očuvati folklornu baštinu svoje sredine, prenošenjem s koljena na koljeno, kao što se to radilo u prošlosti, te kroz razne događaje i predstavljanje u javnosti. U navedenom pomaže organiziranje raznih svečanosti, smotri i koncerata kulturno-umjetničkih društava kako bi pokazali pjesmu, ples, instrumente te bogatstvo i izvornost folklor. U prvoj polovici 20. stoljeća osnivale su se amaterske seoske glazbeno-folklorne i plesne skupine. U početku, voditelji tih skupina bili su učitelji iz spomenutih sredina kojima su etnografi uglavnom pomagali i nadzirali njihov rad. Brojno osnivanje takvih skupina dovelo je do toga da je sredinom 20. stoljeća svako selo imalo amatersku skupinu pjevača, plesača i svirača (Ceribašić, 1992 prema Šulentić Begić, 2015).

3.1. ODJEĆA – NARODNE NOŠNJE

„Govoriti o nošnji znači misliti na oblike odjeće uvjetovane tradicijom i običajima jedne društvene zajednice. Ona je zrcalo unutrašnjeg života seljačkog društva stvarana stoljećima u datim ekonomskim uvjetima i predanjem temeljena“ (Maglica, 1992, 117). Bogatyrev (1971 prema Maglica, 1992) navodi kako nošnja nije samo vezana za njezinu upotrebnu svrhu, već da ona također pokazuje pojedinca kao pripadnika određene zajednice ili grupe, pokazuje njegov položaj te društveno značenje. Maglica (1992) ističe kako je izrada nošnje vrlo zahtjevna. Za to su bila potrebna određena sredstva, trud i vrijeme, osobito ukoliko pričamo o svečanoj ili blagdanskoj odjeći koja bi trebala biti ljepša i elegantnija od svakodnevne. Svakako, imovinsko je stanje igralo važnu ulogu u proizvodnji nošnje, ali jednako tako važni su bili trud i rad kako bi se postigao što bolji rezultat.

Za primjer tradicijske nošnje u koje se odijevaju folklorni ansambli možemo uzeti mušku i žensku nošnju iz Baranje. Osnovni odjevni predmet ženske nošnje – *rubina* (košulja) pravljena je od lanenog platna vlastite proizvodnje ili od kupovnog pamuka (Lechner, 1967 prema Maglica, 1992). Rubina je uvijek cjelovita, no sastoji se od nekoliko dijelova: *oplečka* (gornji dio do struka), *krila* (donji dio do listova), koji su spojeni u struku te se oni ukrašavaju zasebno. Rubinu uvijek okružuje domaći tkani pojas ukrašen s cvjetnim ili šarenim uzorkom. Može sadržavati geometrijske ili stilizirane cvjetne motive utkan raznobojnom vunom, pamukom ili svilom. Također neizostavan dio ženske nošnje je *pregača* koja se može razlikovati po materijalu, načinu izrade, namjeni i starosti žene. Možemo ju podijeliti na *starinsku pregaču* (tkana čisto ili šareno, ukrašena najčešće čipkom te stiliziranim biljnim i geometrijskim uzorcima; uzorak se najčešće izvodi u crvenoj, crnoj i plavoj boji), *jednvrstu pregaču* (izrađena najčešće od pamuka, složena u uske nabore te pričvršćena u struku; ovisno o dobi žene ukrašava se čipkom do polovine, dok starije žene često nose pregaču bez dodatnog ukrasa) te *mlađu pregaču* (pregača koju nose mlađe žene, s istkanim uzorkom ukrašene upletom ili bušenim vezom; ima stilizirane cvjetne uzorke u okomitim prugama također najčešće u crvenoj, plavoj i crnoj boji te su rubovi pregače uvijek ukrašeni). Dijelovi odjeće koji upotpunjuju glavne dijelove nošnje mogu biti prsluk, kaputić, razne vrste bluza te naravno opanci. Glavni dijelovi muške baranjske odjeće su *rubina* (košulja) i *gaće*, oboje izrađeni od domaćeg lanenog ili pamučnog tkanja. Muška rubina jednostavno je napravljena, čiste je bijele boje te je samo s prorezanim otvorom za glavu produženim prema prsima na kojima se nalaze ukrasi ili gumbi. Gaće su poznate po svojoj širini – svaka nogavica napravljena je posebno od dosta materijala također od lanenog ili pamučnog tkanja. Muška nošnja, osim rubine i gaća, sastoji se i od prsluka (najčešće od crnog baršuna) te više vrsta šešira ili kapa (Maglica, 1992).

3.1.1. Dječja narodna nošnja

Dječja odjeća u velikoj mjeri zavisila je o dobi djeteta. Novorođenčad i mala djeca nosila su sličnu odjeću, dok bi pred polazak u školu dječaci i djevojčice počeli nositi odjeću prilagođenu spolu. Novorođenčad se umotavala u *krpicu za dite* (komad tankog lanenog platna pravokutnog oblika). Glava djeteta bila je pokrivena lanenom maramom pravokutnog oblika koja je bila složena u trokut. Marama je bila ukrašena bijelim vezom u jednom kutu i često obrubljena čipkom. Kako

dijete raste, njegova odjeća počinje nalikovati onoj koju nose odrasli. U predškolskoj dobi djevojčice i dječaci nose košulju ravnog kroja, ukrašenih rubova rukava i prsnog dijela. S početkom školovanja, djevojčice zadržavaju istu rubinu koja s vremenom postaje sve bogatije ukrašena i s boljim tkanjem i detaljima, kako djevojčica raste tako se košulja mijenja u kroju i sastavu prema ženskoj nošnji. Dječaci prelaze na muške odjevne komade, počinju nositi prve gaće, kraću košulju i prsluk (Maglica, 1992).

Djeca su dobivala odjeću za svaki dan, koja je bila najčešće skromno izrađena kako bi izdržala česta pranja i predstavljala jednostavniji oblik nošnje, no i svečanu odjeću koja je u nekim regijama bila identična nošnji odraslih, dok je u drugim ostala jednostavnija i ukrašena motivima prikladnim za djecu, poput jagoda, višnje, trešnje i cvijeća (Žibek, 2016 prema Vukšić, 2021).

Bake i majke su pridavale veliku pažnju frizurama djevojčica. Nije bilo dopušteno da djevojčica izađe iz kuće neuredno obučena i nepočešljana. Iako su se stilovi češljanja i frizure razlikovali ovisno o lokalitetu, svakodnevne frizure bile su u velikoj mjeri slične. Djevojčice su često nosile jednu ili dvije pletenice spuštene niz leđa ili podignute u punđu, dok je kosa iznad čela bila podijeljena na sredinu ili češljana unatrag (Knežević, 1998 prema Vukšić, 2021).

3.2. DJEČJI FOLKLORNI ANSAMBLI

U okviru kulturno-umjetničkih društava organiziraju se dječji folklorni ansambli u kojima se pjeva, pleše ili svira. Navedene aktivnosti za djecu i mlade nisu samo privlačni - „zbog ponosa na vlastitu seosku kulturu i potrebe da se ona sačuva nego i zbog svakodnevnog druženja, tjelesne i psihičke rekreacije, zajedničkih neformalnih ili organiziranih zabava i izleta, zajedničkih ručaka, putovanja, ponekad i preko državne granice ili pak sjaja svečanih povorki po ulicama gradova i pokazivanja na sceni pred brojnom ili odabranom publikom“ (Ceribašić, 1992 prema Šulentić Begić, 2015, 140). Rihtman-Augustin (1979 prema Šulentić Begić, 2015, 140) je uočila da - „Dječje folklorne skupine nastupaju najčešće s repertoarom odraslih koji zapravo nije dječji folklor, jer da dječji folklor pretežno obuhvaća igre. Smatra da su takvi nastupi dječjih folklornih skupina edukativnog karaktera u funkciji očuvanja folklora jer izvode prilagođene koreografije

plesova koje su nekad plesali odrasli“. Dječji folklor bismo mogli podijeliti na *dječji folklorni ples*, na *dječje folklorno pjevanje* te na *sviranje u okviru dječjih folklornih ansambala*.

3.2.1. Dječji folklorni ples

„Dječji folklorni ples je jedan od načina prenošenja kulture jednog naroda na mlađe naraštaje. Uključivanje djece u folklorni ples, tj. folklorna društva, omogućuje osvježavanje njihovog doživljaja narodne baštine. Sudjelujući u folklornom plesu u učeniku se budi interes, razumijevanje i poštovanje narodnog stvaralaštva i razvija se smisao i potreba za njegovim čuvanjem“ (Šulentić Begić, 2015, 145). Folklorni plesovi „su tradicionalni plesovi ruralnih zajednica. Oni prikazuju povijesne, društveno-ekonomske i kulturne karakteristike specifičnih regija i zajednica“ (Vitez, 2016 prema Ugrin 2023, 18). Knežević (2005 prema Bogdanić, 2019) navodi kako je folklorni ples nastao kao rezultat psihofizičkih, socioloških i estetskih potreba čovjeka, a oblikovan je sviješću ljudi iz određenog područja (Knežević, 2002 prema Bogdanić, 2019). Kako Šumanović, Filipović i Sentkiralji (2005 prema Ugrin, 2023) navode folklorni plesovi su prvi oblici plesa te su sastavni dio raznih običaja i obreda koji ispunjavaju razne funkcije u kulturi i životu čovjeka. Sačuvali su se usmenom predajom tako da su važna kulturna baština svakog društva. Knežević (2005 prema Bogdanić, 2019) navodi kako se folklorni plesovi nekad razlikuju više po stilskim značajkama nego po strukturi koraka. Također govori kako je savladavanje određenog plesnog stila najviši i najvrjedniji stupanj plesnog stvaralaštva te bez stila takav ples postaje obična ritmička vježba.

Tijekom različitih slavlja i blagdana, djeca su često plesala dječje kolo, ali nisu sudjelovala u kolu odraslih jer bi ih stariji obično udaljili. Umjesto toga, djeca su spontano plesala sa strane, oponašajući pokrete odraslih. Pokreti i način na koji su djeca tada plesala nisu se mogli usporediti s plesom određenoga kraja, budući da su bili rezultat njihove mašte i kreativnosti. Djeca su često plesala kola i izvan posebnih prigoda, često uz igre i pjesmu (Knežević, 1993 prema Šulentić Begić 2015). Mikulić i sur. (2007 prema Ugrin, 2023) navode da folklorni ples ima ključnu ulogu u odgoju djece jer ih kroz igru i pjesmu uvodi u karakteristike i običaje određenog kraja. Ovi plesovi su izuzetno važni za upoznavanje djece s tradicionalnom plesnom kulturom i za očuvanje narodne baštine. Razvijanje ritma osnovno je za plesanje, pa se upravo na tome počinje raditi u

predškolskim ustanovama. Prvo se uče brojalice kako bi se uspostavio ritam, potom se prelazi na igre s pjevanjem, a tek nakon toga slijede jednostavnije plesne strukture prilagođene djeci. Knežević (2005 prema Ugrin, 2023) ističe kako je jedno od ključnih načela plesne prakse izbor plesova koji su prikladni za određenu grupu djece. Ovo je od presudne važnosti za uspjeh u savladavanju plesnih elemenata i očuvanju interesa za folklor. Pravilnim odabirom vježbi možemo procijeniti fizičku spremnost i plesne sposobnosti grupe te odabrati plesne elemente koje će djeca uspješno naučiti u određenom vremenskom okviru. Ovaj pristup zahtijeva duboko razumijevanje strukture i stila narodnog plesa, budući da se koraci koji na prvi pogled izgledaju jednostavno mogu pokazati kao izazovni, dok oni koji izgledaju složeno mogu biti lakši za usvajanje. Za djecu koja su odrasla izvan urbanih sredina i koja su duboko povezana sa svojom lokalnom zajednicom najbolje je uvoditi ples kroz tradicionalne plesove specifične za njihovo područje. Na taj se način prirodno potiče razvoj i očuvanje njihovog vlastitog plesnog stila, stvarajući tako autentične izvođače koji njeguju vlastitu plesnu tradiciju.

U folklornim ansamblima u okviru kulturno-umjetničkih društava, obrazovni ciljevi plesnih struktura usmjereni su na razvoj estetske kulture pokreta kod djece u svim njezinim aspektima. To uključuje pravilno držanje tijela, snalaženje u pokretu, izražajnost i emocionalnost u pokretu te glazbenu izražajnost koja obuhvaća takt, ritam, tempo, dinamiku i melodiju. Također se razvija osjećaj veze između tona i pokreta, slobodna kreativnost u pokretu i glazbi (Šumanović, Filipović i Sentkiralji, 2005 prema Bogdanić, 2019). Čimbenici koji se nalaze u strukturi folklornog plesa su:

- *korak*
- *plesni pokret*
- *plesna figura*
- *prostorna figura*
- *prostorna formacija*
- *prostorni raspored*
- *plesna crta*
- *izvođačka formacija*
- *izvođački sastav*
- *plesni prihvat i rukohvat* (Knežević, 2005 prema Bogdanić 2019).

Korak se opisuje kao prijenos težine tijela s jedne noge na drugu. U folklornim plesovima, razlikujemo nekoliko vrsta plesnih koraka: hodajući, poskočni, skočni i trčeci. Karakteristike koraka uključuju visinu, dužinu, smjer, tempo i ritmičku strukturu. U grupnim plesovima, broj koraka je unaprijed određen kako bi ples mogao biti pravilno izveden. U nekim plesovima, korak može varirati i odražavati trenutnu inspiraciju izvođača, što doprinosi plesnoj improvizaciji. *Plesni pokret* obuhvaća geste glave, tijela, ruku i noge koja nije opterećena težinom tijela. Za razliku od plesnog koraka, plesni pokret je promjenjiv i nastaje spontano, ovisno o karakteru i trenutnom raspoloženju te inspiraciji plesača. Također, kada obje noge nisu u kontaktu s podom, one stvaraju plesni pokret. *Plesnu figuru* čini određeni broj koraka koji se povezuju u logičnu i skladnu plesnu cjelinu. Folklorni ples uključuje jednu ili više plesnih figura. *Prostorna figura* odnosi se na ravnomjeren raspored izvođača duž zamišljenih stranica geometrijskih oblika, pri čemu su oni povezani držeći se za ruke, ramena, pojaseve ili maramice. *Prostorna formacija* označava dinamično kretanje izvođača raspoređenih prema određenom prostornom rasporedu. *Prostorni raspored* predstavlja statičan i ravnomjeren raspored izvođača ili plesnih formacija duž zamišljenih stranica geometrijskih figura i plesne crte, uključujući i kompleksnije rasporede poput dva kola, jedno unutar drugog. *Plesna crta* označava ravnomjerna raspored izvođača ili formacija duž zamišljene ravne crte, kružnog luka ili specifične krivulje. *Izvođačka formacija* u folklorni plesovima obično se sastoji od najviše četiri izvođača (par, trojka, četvorka) koji su povezani plesnim prihvatom ili rukohvatom i kreću se u prostoru. *Izvođački sastav* odnosi se na sudjelovanje izvođača prema spolu, bračnom statusu, dobi i broju, bilo da je ograničen ili neograničen. *Plesni prihvati* podrazumijeva prihvaćanje partnera s jednom ili obje ruke za tijelo, a koristi se u plesovima u paru. *Plesni rukohvat* označava međusobno držanje izvođača za ruke (Knežević, 2005 prema Bogdanić, 2019).

Između raznih plesova prilagođenih dječjoj dobi, Mihaljev (2012 prema Ivanković, 2018) je zapisala i dva plesa *Sirotica* i *Cigančica*. *Sirotica* je ples u paru koji se pojavljuje širom Hrvatske. Zbog svoje široke prisutnosti, teško je precizno odrediti njegovo porijeklo, ali čini se da je ovaj ples bio prisutan u školama. Izvodi se na kružnici gdje dječak drži djevojčicu za ruke, s njezinim dlanovima u visini ramena. Dječak započinje ples lijevom nogom dok djevojčica kreće desnom nogom, prateći metar plesnog ritma. Na prvi stih pjesme, par se kreće tri koraka unaprijed, a na drugi stih tri koraka unazad. Na treći stih, djevojčica se okreće u trokoraku na desnu stranu, a na četvrti stih na lijevu stranu. Na peti stih, djevojčica se okreće ispod dječakove desne ruke, zatim

se vraća u početni položaj. Dječak prati iste korake kao djevojčica, osim što ne izvodi okretanje. Svaka strofa se izvodi dvaput (Mihaljev, 2012 prema Ivanković, 2018) (Slika 5.).

Sirotica

Ja sam si - ro - ta, ne - mam ni - ko - ga,
ne - mam o - ca, ne - mam maj - ke, ne - mam dra - go - ga.

Ja sam sirota,
Nemam nikoga,
Nemam oca,
Nemam majke,
Nemam dragoga.

Sirodice ti,
Nemoj plakati,
Žarko sunce
Sa nebesa
Će te grijati.

Slika 5. Notni zapis i tekst pjesme *Sirotica* (Mihaljev, 2012 prema Ivanković, 2018, 46-47)

Cigančica je poznato dječje kolo koje se učilo u školama, a danas se mogu naći različite varijante ovog plesa diljem Hrvatske. U Baranji je ples imao statičniji karakter jer se kolo kretalo samo prema unutra i van iz kola, umjesto lijevo i desno. Djeca su se držala za ruke s dlanovima dolje i kretala u ritmu. Na prvi stih izvode četiri koraka prema unutra u kolo, na drugi stih četiri koraka van iz kola, te se ovaj obrazac ponavlja. Na treći stih, pomiču se dva koraka lijevo, a na četvrti dva koraka desno. U drugoj strofi, izvode sitne trokorake na mjestu (Mihaljev, 2012 prema Ivanković, 2018) (Slika 6.).

Cigančica

Ci-gan-či-ce ma-le-na, 'ko ti ku-ću ču-va? Ne-kad ta-ta,
Ne-kad ma-ma.

7
Ne-kad, ta-ta, ne-kad ma-ma, ne-kad i ja sa-ma.

Cigančice malena

'ko ti kuću čuva?

Nekad tata,

nekad mama.

Nekad tata,

nekad mama,

nekad i ja sama.

(Podebljani tekst se ponavlja.)

Slika 6. Notni zapis i tekst pjesme *Cigančica* (Mihaljev, 2012 prema Ivanković, 2018, 49)

3.2.2. Dječje folklorno pjevanje

U kulturno-umjetničkim društvima djeca pjevaju uz folklorni ples, odnosno izvode tradicijske brojalice, igre s pjevanjem, uspavanke te dječje pjesme.

Brojalica je kratka ritmička pjesmica koju djeca izgovaraju na jednom tonu. Koristi se u igri za odlučivanje tko će loviti, žmiriti ili jednostavno započeti igru. Kao poticaj za igru, brojalice su kratke, jasne, ritmične i melodične što ih čini prikladnima i za najmlađe (Vukšić, 2021). Gospodnetić (2011 prema Vukšić, 2021) navodi kako je brojalice oblik ritmičkog govora koji djeca obično sama stvaraju i koristi se za razbrojavanje. Uvrštava se u glazbu jer posjeduje ritam, glazbeni oblik i sve elemente osim melodije i harmonije. Specifičnost brojalice je što posljednji slog određuje tko će biti izabran pa djeca često naglašavaju taj slog. Brojalice su najčišći izraz dječje poetske i glazbene kreativnosti. Zbog slobode u korištenju iracionalnih riječi i slogova, brojalice omogućuju izražavanje dječje mašte i ritmičkih želja. Svrha brojalice nije samo brojanje nego i određivanje jednog djeteta, što joj daje posebnu ulogu i jedinstveni karakter (Bašić, 1958 prema Vukšić, 2021).

Uspavanke su izuzetno važan dio dječjeg stvaralaštva, karakteristične po jednostavnim melodijskim i književnim oblicima prilagođenim djeci. Ove pjesme odražavaju narodni duh i osjećaje, jer je ljubav prema djetetu oduvijek budila najdublje emocije. Uspavanke izražavaju te emocije s nježnošću, blagošću i toplinom. Djeca često dobro pamte ove melodije i koriste ih u odrasloj dobi u sličnim situacijama. Uspavanke su tradicijske pjesme koje odražavaju sve aspekte kulturne baštine (Knežević, 2010 prema Ugrin 2023).

Igre s pjevanjem predstavljaju vrlo zanimljiv i raznovrstan oblik dječjeg stvaralaštva, koji je zbog složenije strukture i sadržaja bio prisutniji kod starije djece. Ove igre, često imitacijskog karaktera, potiču manju djecu na individualno ili grupno stvaralaštvo koje se najčešće očituje kroz pokret. Metoda imitacije, koja uključuje oponašanje ljudi, životinja ili prirodnih pojava, ključna je u radu s predškolskom i mlađom školskom djecom (Knežević, 2002 prema Vukšić, 2021).

Dječje pjesme oslikavaju način na koji djeca doživljavaju stvarnost, u kojoj logika često nije prisutna, a prevladavaju improvizacija i mašta. Djeca se suočavaju sa stvarnošću bez predrasuda i ograničenja, koristeći svoju slobodnu i kreativnost (Vukšić, 2021). Knežević (2010 prema Ugrin, 2023) ističe da tradicijske dječje pjesme čuvaju lokalna narječja, stare običaje i obrede te oslikavaju stvaralaštvo djece i odraslih u određenom vremenu. Bilješke o dječjim pjesmama pokazuju da su djeca pjevala o ljudima, životinjama, pticama, cvijeću, predmetima iz njihovog okruženja kao i o raznim drugim pojavama. Stoga dječje pjesme često prenose veselu i živahnu atmosferu te jednostavne ritmičko-melodijske vrijednosti.

3.2.3. Sviranje u okviru dječjih folklornih ansambala

Djeca u kulturno-umjetničkim društvima sviraju u instrumentalnim sastavima, kao što je npr. tamburaški orkestar ili sastav. Tambura koja je prvotno bila tradicijski solistički instrument (npr, samica i dangubica), s vremenom je postala orkestralno glazbalo. Danas poznajemo tamburaški orkestar kao skupinu glazbenika koji zajedno sviraju na tamburama različitih veličina i oblika. Tamburati se može i u manjim sastavima poput terceta, kvarteta, kvinteta i seksteta, kao i u većim sastavima poznatim kao orkestar (Jadan, 2020). Tamburaški sastav koji podržava folklorne skupine u izvođenju koreografija, također može samostalno nastupati u vidu pjesama, svirki i

koncerata, uključujući folklorne nastupe. Na početku se djeca upoznaju s notnim pismom, glazbenom abecedom i trajanjima nota, a zatim uče svirati osnovne tonove. Tamburaške sekcije mogu izvoditi dječje koncerte u školi ili gradu tijekom blagdana, školskih priredba ili posebnih događanja, a vode ih stručno osposobljeni voditelji ili samouki glazbenici (Knežević, 2005 prema Pleško, 2020).

U prošlosti su djeca na raznim okupljanjima oponašala odrasle i primijetila su kako odrasli sviraju pa su i sama počela izrađivati instrumente od prirodnih materijala kako bi mogli svirati (Pleško, 2020). Čižmek (1945 prema Pleško, 2020) govori kako su djeca najprije koristila jaglace jer je to bio brz način da proizvedu neki zvuk bez velikog truda. Međutim, ubrzo su se okrenuli izradi instrumenata od različitih vrsta drveta. Na primjer, izrađivali su trube od vrbine kore tako da bi izrezali drvo i izbušili ga te s jedne strane stavili kockicu za proizvodnju zvuka. Također, pravili su razne *fučkaljke* od drveta leskovine i vrbe te od gornjeg dijela bundeve izrađivali *pisak*. „Djeca su dolazila do raznih ideja kako bi dobila zvuk. Primjerice, strugali orah o orah ili orah o češer i ispitivali zvukove. Svirali su na lišću ili puhali na listove od trputca, a na „kuruznici“, tj. stabljici od kukuruza su izrađivali gusle“ (Petek, 1980 prema Pleško, 2020, 13). Tradicionalni dječji instrumenti poput lončanog basa ili prdle, žveglica, svirala od kukuruza, roga, stabljike maslačka, vlat trave i žira omogućuju djeci da savladaju osnovne ritmičke obrasce i melodije. Ovi instrumenti razlikuju se po boji, visini i intenzitetu tona. Što ih čini zanimljivima i privlačnima djeci. Svi navedeni instrumenti dolaze iz prirodnog okruženja i lako se mogu izraditi (Knežević, 2005 prema Pleško, 2020).

4. ZAKLJUČAK

Dječji folklor važan je dio kulturne i tradicijske baštine uključujući sve njegove sastavnice poput plesa, igri, glazbe, instrumenata te narodne odjeće. Dječje pjesme, plesovi te sviranje u raznim folklornim ansamblima imaju važan utjecaj na djecu. Kako djeca uče i gledaju od starijih, tako će i na sam folklor utjecati pozitivno te će ga nastojati očuvati. Folklorni ansambli služe kao most između prošlih generacija i sadašnjih, omogućujući djeci da se povežu s kulturnim naslijeđem na zabavan i angažiran način.

Djeca kroz folklorne ansamble usvajaju znanje o svom narodu, potiče ih se na razumijevanje naše tradicije i povijesti te se promiču društveni kontakti, socijalizacija i zabava. U Hrvatskoj folklorna je glazbena baština raznolika i bogata, a na starijima je da ju prenose na djecu i podučavaju ih kako bi se tradicija zauvijek očuvala.

Dječji folklorni ansambli organiziraju se u okviru kulturno-umjetničkih društava. U njima se djeca uključuju u folklorni ples, pjevaju uz folklorni ples, izvode tradicijske brojalice, igre s pjevanjem, uspavanke te dječje pjesme te sviraju u instrumentalnim sastavima. U svakom slučaju, dječji folklorni ansambli na taj način djeluju kao čuvatelji tradicije.

5. LITERATURA

- Bogdanić, A. M. (2019). *Folklorni plesovi djece predškolske dobi* (završni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:292636>
- Hrvatska enciklopedija. Folklor. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/folklor>. 13.09.2024.
- Ivanković, M. (2018). *Dječja glazbena baština Baranje* (završni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:515165>
- Jadan, E. (2020). *Poticanje folklornog izričaja u nastavnim i izvannastavnim aktivnostima učenika osnovnih škola Hrvatskog zagorja* (diplomski rad). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:451517>
- Jakovljević, T. (2009). Dječje igre kao model folklorne komunikacije. *Etnološka istraživanja*, 14, 31-50. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/44176>
- Maglica, N. (1992). Narodna nošnja baranjskih Hrvata. *Studia ethnologica Croatica*, 4, 117-139. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/75753>
- Ministarstvo kulture i medija. Kulturna baština. Preuzeto s: <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/349>, 13.08.2024.
- Moslavac, S. (1993). Glazbena folklorna baština Moslavine 1a, *Muzejski vjesnik*, 16, 46-50. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/216583>
- Pleško, S. (2020). *Dječje glazbene igre u gradu Klanjcu* (Završni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:298458>
- Proleksis enciklopedija. Kulturno dobro. Preuzeto s: <https://proleksis.lzmk.hr/143474/>, 13.09.2024.
- Rajković, Z. (1978). Današnji dječji folklor – istraživanje u Zagrebu. *Narodna umjetnost*, 15, 37-93. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/40893>
- Stipan, D. (2012). Kulturna baština kao žrtva vremena. *Informatica museologica*, 43, 55-56. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/134122>
- Šulentić Begić, J. (2015). Dječji folklorni ples kao čuvatelj tradicije. *Suvremena pitanja*, 19, 136-147. Preuzeto s: <https://www.bib.irb.hr/761117>

- Ugrin, K. (2023). *Folklor u radu s djecom rane i predškolske dobi* (završni rad). Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:715905>
- Vukšić, G. (2021). *Dječje folklorne manifestacije u Hrvatskoj* (diplomski rad). Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:471551>